

# KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden csütörtökön.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	—	—	—	—	8	Kor
Félévre	—	—	—	—	4	.
Negyedévre	—	—	—	—	2	.
— Hirdetések díjszabás szerint. —						

## X. Pius pápa körlevele a francia papsághoz és néphez.

(Folyt. és vége.)

Még pártoskodással és következetlenséggel is vádoltak bennünket. Azt mondják, hogy visszautasítottuk Franciaországban annak jóváhagyását, amit jóváhagytunk volt Németországban. De ez a szemrehányás épen úgy nélkülözi az alapot, mint az igazságot. Mert jól lehet a német törvényt számos pontját el kellett itélnünk és azt csak azon okból türtük, hogy nagyobb bajokat elkerüljünk, a helyzet azonban ott egészen más volt és az a törvény kifejezetten elismerte a katolikus hierarchiát, amit a francia törvény nem tett meg.

A mi a kultusz gyakorlásához szükséges évi bejelentést illeti, nem nyújtja mindazt a törvényes biztosítást, a melyet joggal kívánni lehetne. Mindazonáltal, — jóllehet elvileg a hívőknek összejövetelei a templomokban nem mutatnak közös vonást a nyilvános gyűlésekkel és nem is méltó dolog azokat ez utóbbiakhoz hasonlítani, az Egyház,

hogy a nagyobb bajokat kikerülje, hajlandó lett volna ezen bejelentést eltűrni. De annak megállapításával, hogy „a plebános vagy helyettese nem más, mint jogi igény nélkül való birtokló; hogy nincs joga semmiféle adminisztratív tényt végezni“, a kultusz szolgálát még az isteni szolgálat gyakorlásánál olyan lealázó és bizonytalan helyzetbe hozták, hogy ilyen körülmények között a bejelentést nem lehetett többé elfogadnunk.

Hátra van még a két fázistól legújabbban megszavazott törvény.

Az egyházi javak szempontjából ez a törvény rablás, a konfiskációs törvénye, amely az Egyháznak kiűzését teljessé tette. Jóllehet isteni Alapítója szegényen jászolban született és szegényen keresztent halt meg, jóllehet ő maga ismerte a szegénységet bölcsőjében, mégis ezek a javak, amik kezei közt voltak, egyedül az ő tulajdonát képezik és senkinek sincs joga őt azoktól megfosztani. Ezt a minden szempontból elvitázhatatlan tulajdonjogot az állam is hivatalosan szentesítette: következőleg nem lett volna szabad azt megsértenie. — A kultusz

gyakorlása tekintetében ez a törvény az anarchiát organizálta; s főleg a mit fellállt, az tényleg nem más, mint a bizonytalanság és az önkény. Bizonytalanság a tekintetben, vajjon a kultuszépületek, amelyek mindig elvehetők, a papság és a hívők rendelkezésére bocsátatnak-e vagy sem; bizonytalanság, vajjon fenntartatnak-e, vagy sem és mely időtartamra; önkényes adminisztratív meghatározása a teljesen kegyből kapott használati jog föltételeinek; a kultuszra nézve annyiféle lehet a helyzet Franciaországban, mint a mennyi a község; minden egyházközségben a plebános a községi hatóság jóakarától függ és ennek következtében az ország egyik végétől a másikig állandóak lennének az összeütközések. Ezzel szemben van az a kötelezettség, hogy a legsúlyosabb terheket vegyék magukra és ugyanebben az időben az a drákói megszorítás, az ezek fedezéséhez szükséges segédeszközök megszerzése tekintetében. Így ez a csak tegnap született törvény, máris számtalan és kemény bírálatot hívott ki minden pártállású és különféle valláshoz

## T Á R C A.

### A nőkérdésről.

Írta: Bournáz János.

(Vége.)

Milyen a nők helyzete az egyes államokban?

Az emancipáció terén természetesen Észak-Amerika vezet.

A tanítószág tulnyomó részben a nők kezében van, az üzleti életben nagy szerepet visznek. Póstanál, táviránál, vasutnál a miniszteriumokban és bíróságoknál temérdek nő van alkalmazva. Azonkívül a nők lehetnek ügyvédek, orvosok s lelkészek is. De választói joguk nincs.

Angliában is szabadon rendelkezhetik a férjes nő is a vagyonával. A tanügyi és hivatalnoki pályákon sok nő működik, hasonlóképpen az ipar és kereskedelem terén is. De választói joguk itt sincs.

Franciaország már 1863-ban megnyitotta a nők előtt az egyetem kapuit. A postatávíró hivatalnál 10 ezernél is több nő van alkalmazva, a vasutnál pedig még több. A tanítószág is egyik kiváló működési terük. Jogképeség tekintetében azonban nagyon hátra vannak, annyira, hogy még gyámok se lehetnek s a

férjes nők nem rendelkezhetnek a vagyonukkal. Választójogról szó sincs.

Hasonlóképpen van a dolog Németországban is, csak hogy a tanítói pályán kívül csak szórványosan nyerne a nők alkalmazást. Még az egyetemet se nyitották nekik.

Hazánkban lehetnek a nők tanítók, kisebb posta, táviró és vasuti hivatalnokok s 10 év óta lehetnek tanárok, orvosok és gyógyszereszek is.

Jogképességre nézve viselhetnek gyámságot, köthetnek szerződést, van szenvedő váltóképességük, sőt a legtöbb adót fizetők, u. n. virilisek, megbízottak által a községi választásokban is részt vehetnek.

Külömben a magyar nő a régmúltban is, úgy a családban, mint a társadalomban mindig tisztelet tárgya volt, s jogi tekintetben is kiváló helyet foglalt el. Erre mutat pl. a régi magyar törvénynek az az intézkedése, hogy magvaszakadás esetén a birtoka leányát v. nővérét fűsította azaz felruházta a fiú jogaival. Vagy még szebben jellemzik a férj és feleség közötti viszonyt a Werbőczy-fele törvénykönyv 48. címének következő cikkei.

1 §. Mert habár a férj az asszonynak és az asszony a férjnek vérségi származás szerint nem testvére és nem is tartjuk annak, mégis a

a testi egység és kaposnál fogva a testvérnél többnek tekintjük őt. Mert az evangélium tanúsága szerint is nem két, hanem egy testet tesznek ők; a testvér pedig más test.

2. §. Ugyanezért a test egységénél és kötelekenél fogva az előbb mondott esetben joggal háramlik a férj birtokrésze a feleségre és viszont a felesége a férjre.

A mint láthatjuk tehát hazánk a női emancipáció tekintetében nem áll éppen utolsó helyen s merem állítani, hogy a nők általában, minden államban meg lehetnek elégedve a helyzetükkel, nevezetesen azon munkakörökkel, melyeket sikerült elfoglalniok. A mi még kívánni való volna, bizzuk az időre, az általános emberi fejlődés törvényére, az mindent megérel. Legyünk tehát türelemmel és ne erőszakoljuk a dolgot, mert nincs ugrás a természetben.

A női emancipációért való küzdelemben két tábor áll egymással szemben.

Az egyik, a mérsékelt, csak azt célozza, hogy a nő nagyobb kiképezést nyerve birtokába vegye azokat a hivatásokat, melyek sajátlagos természetének leginkább megfelelnek, a melyeknek a házas munkákkal szomszédos területek.

A másik, a radikális tábor, a feministák a teljes jogegyenlőséget írják föl a zászlójukra és

tartozó emberek részéről egyaránt, — és pusztán ezek a kritikák elegendők annak elítélésére.

*Könnnyű tehát azon szavakból, a miket hozzátok intéztünk, tisztelendő testvérek és kedves fiaink, megállapítani, hogy ez a törvény csak súlyosbítja a szétválasztási törvényt és következésképp Mi azt csak is kárhöz-tathatjuk.*

Ezen törvény egyes szakaszainak bizonytalan és kétséges szövege új világitásba helyezi ellenségeinknek célját. Le akarják rombolni az Egyházat és kereszténytelenné tenni Franciaországot, úgy, mint Mi azt már megmondtuk, de a nélkül, hogy a nép azt észrevenné és hogy — úgy mondjuk — figyelhetné rá. Ha vállalatuk, amint állítják, igazán népszerű lenne, nem késlekednének azt nyílt sisakkal véghez vinni és büszkén magukra vállalni minden felelősséget. De ezt a felelősséget ahelyett, hogy magukra vállalnák, tiltakoznak ellene, azt magukról elhárítják és hogy ez még jobban sikerüljön nekik, áldozatukra, az egyházra vetik. Minden bizonyíték közt ez a legáltalósabb arra nézve, hogy gonosz munkájuk nem felel meg az ország kívánságainak.

Hiábavaló különben, hogy miután Bennünket abba a kegyeletlen kényszerítésbe hozták, hogy elvessük azokat a törvényeket, amelyeket hoztak, — látva a bajokat, amelyeket a hazának okoztak és érezve az általános helytelenítést, mint lassú áramlatot feljűk emelkedni, — félrevezetnék a közvéleményt és Reánk

hárítanák a felelősséget mindezen bajokért. Kísérletük nem fog sikerülni.

Ami Bennünket illet, Mi megtettük a kötelességünket, amint azt minden más római pápa megtette volna. Nemcsak a magas tiszt, amellyel méltatlanságunk ellenére az ég felruházott, hanem maga Krisztus hite, ugyanaz a hit, amelyet Velünk együtt ti is valltok, szabta elő a mi magatartásunkat. Nem is tehetünk másképp anélkül, hogy meg ne szegtük volna eskünket, amelyet akkor tettünk, amidőn Péter székére jutottunk és anélkül, hogy meg ne sértettük volna a katolikus hierarchiát, amelyet maga a mi Urunk Jézus Krisztus adott egyháza alapjául. Következésképp félelem nélkül várjuk a történelem ítéletét. Az meg fogja mondani, hogy szemünket mindig arra irányítottuk, hogy az Isten magasabb jogait megvédjük, de Mi nem akartuk megalázni a világi hatóságot, sem harcolni valamely kormányforma ellen, csak megvédeni a mi Urunknak és Mesterünknek, Jézus Krisztusnak művét. Meg fogja mondani, ó kedves fiaink, hogy mérhetetlen szeretetünk minden erejével védelmeztünk titeket; hogy az, amit Mi követeltünk és követelünk az Egyház számára, amelynek a francia egyház elsőszülött leánya és lényeges része, az a papi rend tekintélye, javainak sérthetlensége és a szabadság; hogy ha kérelmünknek helyt adtak volna, akkor meg nem zavarták volna Franciaországban a vallásos békét és hogy azon a napon, a melyen meghallgatják; ez az annyira kívánatos béke újból megszületik.

Meg fogja mondani végül, hogy bizva a ti nemes nagylelkűségeitekben, nem késlekedtünk tudomástokra adni, hogy az áldozatok órája ütött, ez azért volt, hogy a minden dolgok Urának nevében a világot arra emlékeztessük, hogy az embernek már itt lenni is magasabb gondolatokat kell táplálnia, mint ezen életnek veszendő esedékes javait és hogy a legfőbb öröm, az emberi lélek sérthetetlen gyönyöre e földön kötelességeinket természetünket meghaladó módon, bármibe kerüljön is, teljesíteni és épen ezáltal az Isten tisztelni, szeretni és szolgálni minden nehézségek mellett is.

Bizva abban, hogy a Szeplőtelen Szűz, az Atya leánya, az Ige anyja, a Szentlélek jegyese, a legszentebb és imálandó Szentháromságtól jobb napokat eszközöl ki számotokra a nyugalom zálogául, amely követni fogja a vihart. — Nekünk ebben erős a reményünk, — szívünk mélyéből adjuk apostoli áldásunkat nektek, tisztelendő testvérek, épen úgy papságotoknak és az egész francia népnek.

Adatott Rómában, Szent-Péternél, Vízkereszt napján, 1907. január 6-án, pápaságunk negyedik évében.

*X. Pius PP. s. k.*

## A kegyelmi élet társadalmi feltételei.

(Tractatus theologico — politicus.)

Írta: **Bochkor Mihály dr.**

(Folytatás.)

3.

6.

Különös és meglepő dolog, hogy a tudomány az emberiség jó cselekedeteit átalá-

a nőt minden tekintetben a férfi versenytársává akarják tenni.

Hivatkoznak arra, hogy a férfi és nő között nincs különbség Isten előtt, de elfeledkeznek arról, hogy a keresztény vallás az igazi családot megteremtve, a nőt tette középpontjává, összekötő kapesává.

A család az ő valódi hivatása; ez az a birodalom, a hol a férfival teljesen egyenlő. Itt fejtheti ki a nő igazában a maga képességeit; itt értékesítheti eszének és szívének egész gazdagságát; itt mutathatja meg, hogy mit tehet az önfeláldozó szeretet és önzetlenség.

A feministák azonban lekicsinylik az anyai hivatást s valósággal ki akarják ragadni a nőt a háziasságából, a családjából.

Nagyon érdekesen jellemzi őket Tóth Bela szellemes írók „Tűzhely” című tárcáikében, mely így kezdődik: „Az én tűzhelyem immár csak ez a kis tea főző (t. i. a felesége csak nem régen halt meg). Azaz hogy bocsánatot kérek a tűzhely szóért; ezentul majd csak a spórherd főnevet használom helyette, mert nem akarom, hogy feldühödjön a szociológia az „ara et focus” töredékével való érzélgős visszaélésen.

Az oltár haszontalan butor, mert nincs Isten; a tűzhely meg a legostobább berendezés, épp olyan, a milyen a család.”

Majd később így folytatja: „Nagyobb boldogságot alig olvastam még nyomtatva, mint jó minap egy újságban azt a tudományos állítást, hogy Magyarország nem a buta textilipar fejlesztése által boldogulhat, hanem csakis úgy, ha a

paraszt asszonyok kezéből kivesszük a háztartást, főképen a főzést. Ételgyár legyen minden faluban. Erzsók néni ne gyúrjon és szakgasson többé lebbencset s meg se főzze a világért sem. Álljon meg bizonyos órában a ház előtt az ételszállító kocsis, osszák le róla a porciót. Ha pedig takarítani kell, Erzsók néni ne nyúljon a seprűhöz, mert jön a vacuum cleaner (tisztító); de csutakot se fogjon, mert hetenkint jön az admirális sapkájú ablakmosó. Mit dolgozjon hát Erzsók néni? Erre nem válaszolt a szociológus. Alkalmasint fölöslegesnek ítélte, hiszen úgy is tudja minden modern ember, mi a XX. századbeli asszony dolga. Vezércikket írni, Erzsók néni tehát biggyessze fel a pápaszemét és fogjon tollat, akarom mondani, üljön az írógéphez és penderítsen feminista értekezéseket.”

Föltéve a férfi és nő jogegyenlőségét, vajjon ki volna a család feje, azaz kinek a nevét viselné a család?

Természetesen mind a kettőét, s így az első generáció két nevű volna; a második már négy, a következő pedig nyolc nevű stb. Bármilyen furcsa volna is, de ez volna a konszekvencia.

Vagy aztán megtörténhetik az is, hogy ezentúl a nő veszi át a vezető szerepet; hiszen a méltanyosság is azt követeli, hogy végre valahára kárpótolva legyen azért a sok megaláztatásért, a melyet idáig szenvednie kellett. A nő lesz tehát a családfő s a férfi fog férjülni a nőhez.

Igy még mi is megerhetjük azt az állapotot, mely néhány ázsiai vad népnél uralkodik.

Azt se tudnám helyeselni, hogy a nők választójogot nyerjenek s hogy belekeveredjenek abba az áldatlan harcba, a midőn a választók legszebb polgári jogukat gyakorolják, de azért nincs az a piszok és az a hazugság, a melyet a szenvedély fejeitől felhasználni ne áttalana.

Ennek a nőt nem szabad kitémőnk.

Am legyen emancipáció, de óvakodjunk a túlzásoktól; nyissunk a nőknek, ha kell minél nagyobb működési tért, de csak addig, a míg az igazi nőiességük nincs veszélyeztetve.

Nagyon helytelenül tesznek azok, a kik e dolgot ad absurdum akarják venni, hisz a teljes egyenlőség úgy is elérhetetlen; elvégre minden ebbeli törekvésnek határt szab az a természetes választal, a mely a férfi és nő között mindig meglesz.

Hogyan is igényelhetnek a nők a férfival teljesen egyenlő jogokat, a mikor nem teljesíthetik ugyanazon kötelességeiket is, a milyen pl. a védkötelezettség?

Ne is akarjon a nő mindenáron és mindenben a férfi versenytársa lenni, mert a küzdőfelek nem nagyon elnézők egymás irányában s felő, hogy a nőnek le kellene mondania arról a tiszteletről, a mely a gyöngébb nemet az erősebb részéről megilleti.

Szóval igen nagy ára volna ennek a túlhajtott emancipációnak.

Bizon sok maszlagot beadnak az embereknek a feminista írók a jogegyenlőség nevében.

ban nem tartja nyilván (kivételt képez a közjótékony-ság), mintha a társadalom egész léte és boldogsága nem a jó cselekedeteken fordulna meg.

A rosszat, azt évszázadok óta regisztrálják, mai napság meg állandóan bővül s rendszerességében folyton halad az ide vonatkozó statisztika.

A társadalmi morálistatistika tulnyomó nagy részben az erkölcsi rosszal foglalkozik.

Az indokul szolgáló technikai nehézségek mellett kitetszik ebből is, hogy a jót az emberiség természetesen állapotnak tartja; a rossz ellen fordítja egész igyekezetét s meg van győződve, hogy a jó önmagától bugyog fel a megjavított emberből, mert életének pozitív tartalma.

## 7.

E szerint ha a kegyelmi élet társadalmi feltételeire kívánunk rámutatni, nincs más mód, mint az erkölcsileg színezett cselekedetektől kiindulunk s ezek között is az erkölcsileg rossz cselekedetektől.

Ha van az erkölcsileg rossz cselekedetek és bizonyos társadalmi körülmények között összefüggés, ebből azt is megállapíthatjuk, hogy ezen körülmények a kegyelmi életre akadályozólag, bántólag, sőt bizonyos mértékben kizárólag hatnak (nem vagyunk deterministák!), a miből következik, hogy e gátló, bántó, kizáró körülmények megszüntetése s az ellenkező körülményeknek létrehozása, a kegyelmi élet intenzívitásának, virágzásának emberi oldalról elengedhetetlen feltétele.

Ez a kegyelmi rend szociológikus törvényszerűsége — emberi oldalról vett egyik törvényszerűsége. (Másik törvényszerűsége a lélek és test viszonyára, a szervezet anatómiai, physiologiai, biologiai stb. alkatára s működésére vezethető vissza, ezzel nem foglalkozunk.)

Következik azután ebből a belátásból,

Az emberiségnek ezek a jölteveői a felvilágosodottság nevében megtámadják a vallást s egyúttal megakarják rontani annak mentsvárat, a családot is.

Épen azért kövessünk el mindent, hogy leányaink minél alaposabb kiképzésben részesüljenek, de egyúttal erősítsük meg a szívüket is a vallás erejével.

Család és iskola fogjon kezét egymással. Mert nem szabad azt hinni, hogy az iskolának itt nincs teendője; sőt nagyon is van, bármily jellegű legyen is.

Akár állami, akár községi az iskola, módot kell nyújtania arra, hogy a tanulók lecke előtt és után lélekben fölemelkedjenek az eget Urához, hogy munkájukhoz segítséget és áldást kérjenek.

Továbbá gondoskodnia kell az iskolának arról is, hogy a tanulók vasár- és ünnepnapokon templomba menjenek.

Még fokozottabb mértékben kötelessége mindez az internátusnak, mely a családot van hivatva helyettesíteni.

De természetesen elsősorban a nevelőnek magának kell ennek a nevelésnek a fontosságától áthatva lennie s neki magának kell jó példával előljárnia.

Fájdalom, nem mindenütt van ez meg. Az iskolának általában minden alkalmat meg kell ragadnia arra, hogy a tanuló megismerje Isten és embertársai iránti kötelességeit.

Ismerje meg az a tanuló a maga csekélységét s ne akarja a saját, sokszor képzelt jogait embertársai rovására érvényesíteni.

Csakis így nevelhetünk önfeláldozó és hő-

hogy e társadalmi körülményekhez képest, vagy a beszámításnak kell egyénenként, koronként és körülményenként módosulnia — tehát senkit elítélünk személyében nem szabad, vagy a kegyelem mértékének ugyancsak egyénenként, koronként és körülményekhez képest változnia, mert különben megdől az isteni igazságosság.

## B.

## 1.

Az erkölcsileg rossz cselekedeteknek is csak egy szűkebb csoportját vehetjük alapul, mivel nem minden erkölcsileg rossz emberi magatartás olyan természetű, hogy az figyelemmel kísérhető, nyilvántartható lehetne.

Megfigyelések tárgyát csak a büntetendő cselekmények képezik, azok a cselekedetek tehát, melyek ellen védekezni a bennük rejlő antiszociális vonások miatt a szervezett társadalom a maga léte és fejlődése szempontjából szükségesnek, elkerülhetetlennek tartja.

## 2.

A kriminológia ezen erkölcsileg rossz s a társadalomra veszedelmes cselekmények okait két nagy csoportba osztja:

- a) vannak olyan okok, melyek a bűnt elkövető emberben rejlenek,
- b) vannak olyan okok, melyek az emberen kívül keresendők, fizikai és szociális okok.

A dogmatika s a teológiai alapon álló morális harmadik kategóriái is vesz fel s ezt úgy a régi occult tudomány, mint a mai theosofia\*) megerősíteni látszik, nevezetesen a szellemi lények behatását az emberre; ez azonban olyan ellenőrizhetetlen, hogy alig képezheti tudományos kutatás tár-

\*) Lásd: C. W. Leadbeater, Grundlinien der Theosophie Berlin 1903; Judge Das Meer der Theosophie (1893.) Leipzig; Fr. Hartmann, Die weisse und schwarze Magie oder das Gesetz des Geistes in der Natur, Leipzig stb.

sies lényeket, a kik, ha kell, tudnak lemondani, embertársaik javán munkálkodni, de ha kell, meg is tudják védelmezni lelkük meggyőződését.

A szeretetet ne csak hirdessük, hanem öltük is be az ifjú lélekbe élő példaadásunk által. Fődolog, hogy egyenlő mértékkel mérjünk belőle mindenkinek s azért nagyon súlyosan vét a szeretet parancsa ellen az a nevelő, aki pl. az előkelő szülők gyermekét szeretetreméltóbbnak tartja. Ez a legnagyobb igazságtalanság, melyet a nevelő csak elkövethet.

Azonban az iskolának egyúttal igyekeznie kell, hogy a szülőkkel való érintkezése minél bensőbb legyen, hogy a szülőknek állandóan rendelkezésére álljon. Mert nem elég ám csak a hét valamelyik napjának bizonyos óráját kitűzni a szülők fogadására; ez nagyon is merev bürokratikus érintkezés, melyet a szülőket még inkább elidegenítjük.

A családi nevelésben is fődolog a kötelességérzet fejlesztése s épen azért nem volna szabad előfordulnia olyasminek, hogy pl. a leány valami mulatság miatt elmulasztja az iskolát s az anyja bizonyítja, hogy beteg volt. A szülő igyekezzék az iskolát minden tekintetben támogatni, hiszen gyermekük javára cselekszik.

Család és iskola legyenek végre jó barátok és ne panaszoznak szüntelen egymásra s ertsék meg egymást.

Teljesítsük a kötelességünket mindnyájan s védelmezzük meg a nőt az emáncipáció prófétái ellen.

Jelszavunk legyen: „Ara et focus,” s ez lesz a nőkérdés igazi megoldása.

gyát. A míg a psychologia körében maradhatunk, nincs okunk ilyen ismeretlen tényezők befolyásával foglalkozni, csak zavarólag hat az úgy a józan gondolkodásra, mint a lelki élet egészséges fejlődésére (ördög, mint kísértő, mint a bűnözés egyik tényezője).

A büntető jogtudományban az u. n. anthropologiai iskola a Lavaterek, Gallok, Spurzheimok, Attmeyerek, Lombrosok, Ferrik, Garofalok kutatásai alapján kimutatja, hogy a büntetettek jórésznél (35%) a szervezetben abnormitásokat lehet megállapítani, melyek a bűntényekkel okozati összefüggésben vannak.

Megállapítható az is, hogy a büntetettek lélektani sajátságai is különösek, hogy nevezetesen a büntetettek értelmi képessége csekélyebb a normális emberekénél, így ebből kifolyólag a pillanatnyi benyomások uralma alatt állanak, a jövő iránt alig van érzékük, a szenvedésekkel szemben érzéketlenebbek, lelkiismerettudalás náluk ritkább, a tettek borszótosságát sokan nem látják be stb.

Bár e tények megfelelnek a valóságnak, még a deterministák sem mennek odáig, hogy pusztán ezen anthropologiai s lélektani sajátságokban keresnék a bűncselekmények egyedüli okait.

Felvezik ezek mellett a környezet behatásait és pedig úgy a fizikai, mint társadalmi környezet hatásait s ezek együttes eredmények tekintik a kriminálitást.

Mi, kik az evidenciára támaszkodunk, kik saját benső életünket tanulmányoztuk s az akarat szabadságát minden befolyásoltság dacára sem vagyunk képesek feladni, ezen okokat egészen másként ítéljük meg.

Mi igazat adunk minden elfogulatlan tapasztalatnak s a kutatások objektív eredményeit készséggel fogadjuk el gondolkodásunk irányítójául. Ezen mérsékelt és tárgyilagos bírálat alapján mindazonáltal csak annyit állíthatunk, hogy igen is az emberiség erkölcs-telen cselekedeteiben kiveszik a részüket az emberi szervezet rendellenes elváltozásai, fejletlenségre valló lélektani sajátságai, a fizikai és társadalmi környezet behatásai is, de csak annyiban, hogy az akaratra bizonyos irányban motiválólag hatnak, hogy az akaratot befolyásolják, az ember azonban — egy kis hányadtól eltekintve, melynek az akarat a semmivel határos — önmaga dolgozza fel abban a műhelyben, melyet léleknek nevezünk, e behatások elhatározásá s cselekedetté, következőleg, a mint a felelősség, úgy az érdem is lehetséges.

E fentartás mellett mégis nem vonhatja senki kétségbe, hogy vannak körülmények, mikor az érehy utján megállani, a rossznak ellenállani nehezebb, mint más helyzetben, hogy egyik ember testalkatánál, fizikumának hajlamosságánál, nevelésénél, társadalmi helyzeténél, tanulmányainál stb. fogva nagyobb ellenálló képességgel bír, mint más és hogy az előbbi ezen előnyös helyzetbe ép úgy nem a saját akaratából s érdemességéből jutott, mint a hogy az utóbbi ugyancsak akaratán kívül fekvő okok folytán született vagy jutott abba az állapotba, a melyben ellenállani csak nagy erőszakkal vagy különös felső támogatással volna képes.

Függ tehát a kegyelmi élet, főleg annak fejlődési képessége, virágzása, vagy tengődése az embernek szervezetétől s az őt környező természet és társadalom behatásaitól s az egész kultura hivatása abban áll a kegyelmi élet szempontjából, hogy az emberben rejlő jónak ezen káros behatások fölötti győzelmét elősegítse.

Az Egyház e célt a benső életre gyakorolt közvetlen hatásokkal, a kulturális munkára hivatott világ, főleg a tudomány és az állam a külső környezet jobbá tételével iparkodik elérni.

Ez utóbbi téren mozog a szocializmus, mely jobb gazdasági rendre törekszik. Hogy a szocialisták tudnak-e a gráciáról vagy sem, hisznek-e az örökéletben vagy sem, hogy akarják-e az üdvözülést előmozdítani vagy sem, — az a történelem s a filozófia előtt egészen mellékes. A történelmi irányzatok jelentőségét nem fogjuk megérteni soha, ha az irányzatok, a mozgalmak hordozóinak gondolkodását kizárólagos alapul fogadjuk el az illető irányzat megítélésére. Bizonyos filozófiai routine kell ahhoz, hogy a közvetlen tapasztalatok fölé emelkedve megpillantsuk a dolgok mélyén rejlő gondolatokat, hogy a történelmet a világ conceptio alapeszméi szerint tudjuk mérlegelni.

(Folyt. köv.)

## A moloch.

Ezen cím alatt közölgetem az alkohol mérgező rombolásait, pusztításait.

Mi is az a Moloch?

A moloch a régi pogány világban egy rettenetes pusztító bálvány volt.

A szentírásban, Mózes 3. könyve 18. része 21. versében van a molochról említés téve: „Magzatodból ne adj Moloch bálványának áldozatul.”

„Moloch”, az ammoniták pogány nép bálványa volt, a természet istene, a nap fia, mely alatt, mint Saturnus alatt, a mindenképp felett uralgó, mindent nemző s ismét megemésztő időt képzelték, azért egettek tiszteletére gyermekeket, vagy legalább a tűzön átvittek. Ez egy ökrfejű embernek érzőszobra volt, alul nyílással, kiterjesztett karokkal. Nagy tűz által izzó tűzessé tették és az áldozatra szánt gyermekeket a bálvány karjaiba tettek, kiknek sívításait a bálvány papjai lármás hangszerekkel ellensúlyozták.

Ily rettenetes bálvány az alkohol, melynek tüzes karjai közé helyezik a szülők gyermekeiket vagy tüzön átvizsik, valahányszor nekik szeszest italt adnak.

Mily nagy számú gyermek és felnőtt ember lesz áldozata ezen rettenetes bálványnak!

K. tekintélyes székely községben 1906. év folyamán alatt az alkohol moloch bálványkisebb áldozatai mellett három nagy áldozatot követelt, egyik az alkohol tulságos nagymérvű élvezése miatt legjobb korában öngyilkossá lett, felakasztotta magát. — a másik részegen öszerogyott, — a harmadik részeg állapotban Marosvásárhelyt a Maros folyóba ugrott s napok után találták meg hulláját.

I. szintén székely községben egyik tisztességes gazdának felesége egy faluszerte ismeretes részeges férfiával adta össze magát, vele gyakran kóstolgaatta az alkoholos mérges folyadékot. Ezt jámbor férje észrevette, a dolgot

annyira szívére vette, hogy elment hazulról a sáronberki malom felé s a Marosba ölte magát. Másnap találták meg hulláját, nyakára kantár volt akasztva. A hatóság nem tudta megállapítani tisztán, hogy erőszakos vízbefojtás esete forog-e fenn, vagy öngyilkosság. Valószínűbb az öngyilkosság, mely elkeseredésből származott.

N. községben egy fiatal gazda annyit ivott a pálinkából, hogy a különben józan állapotában bekés, szelíd természetű nős ember eszeveszetten futkosott az utcán egy nagy késsel a kezében, hogy öljön nadrágos embert.

Kijózanodás után a esendőség kérdőre vonta. Részegségét hozta fel mentéségül.

Már itt az ideje, hogy törvényileg legyen kimondva, hogy a részegség nem mentő körülmény, hanem büntetendő cselekmény.

A jelen esetben kevésbé mult, hogy egy intelligens ember nem esett az örfjögő áldozatául. Mint egészen józaneletű ember gyorsan védelmi helyzetbe tette magát s így védte meg magát a megvadult örfjögővel szemben. Megjegyzendő, hogy semmi szóváltás sem volt köztük, sem azelőtt, sem a támadás alkalmával.

A pálinka elveszi az egyén esztét, tisztesség és becsérzetét.

N. tekintélyes székely községben a körülbelül 1600 lélekből álló lakosság 1906. év folyamán alatt elpazarolt 28510 koronát szeszest italokra.

Négy alkohol mérgező kimerő helye van.

Pedig ezen község a józanabb községek közé tartozik. Mennyit ad ki tehát azon község, mely részeges hirben szenved?

Ily községekben 50—60 család egész rab-szolgája a pálinkának, éheznek inkább, semhogy a pálinkát maguktól megvonják. Sok oly munkás van, hogy az utolsó 20 fillérét inkább pálinkára adja, mint élelemre.

Mily boldoggá lehetne tenni egy községet a szellemi tehetséget és a testi szervezetet rontó italra kidobott pénzösszeggel!

Lássuk mit tehetne azon tekintélyes székely község a 28510 K. nagy összeggel, melyet saját rontására kidob.

Tarthatna és illendően díjazhatna 4 tanítót s erre kellene 5000 K.

Óvónőt tarthatna 1000 K. díjazással.

Egy szakavatott gazdasági tanítót 2000 K. fizetéssel.

Tarthatna rendes orvost 3000 K. fizetéssel.

Kórházat tarthatna fenn lakossága részére évi 6000 K. költséggel.

Jutna szegények menhelyére 4000 K.

Két pap fizetésére 6000 K.

Olvasóköri és alkoholmentes szórakozó helyre is jutna 1510 K.

Mily másképpen nézne ki azon község, minő megelégedés és boldogság honolna abban!

Mily bekések, egytértők lennének a családok, mily felemelők lennének az Isten napjai! Mily sok verekedés, pörlekedés maradna el! Mindezen kiszámíthatatlan sok jót megakadályozza az alkohol. Lehet-e ennél rettenesebb moloch bálvány?

Tehát félre az alkohollal! Minden adott

alkalommal hangoztassuk jelszavunkat: legjobb ital a víz! Ez oltja a szomjat és nem a szeszest italok!

Szabó György.

## H I R E K.

— **Lelkigyakorlatok.** Püspök atyánk gondoskodásából a gyfehérvári főgimnázium tanárkara nagyheti lelki-gyakorlatait e hó 13. án d. u. 5 órákor kezdette meg s közös szentáldozással 17-én reggel fogja befejezni. A szokásos elmélkedéseket — naponta négyet — nagy buzgósággal és tudással P. Jablonkai Gábor jezsuita atya tartja.

Úgyanezen napokon tartja lelki-gyakorlatait a gyfehérvári központi oltár-egyesület is az apácák templomában.

— **Böjti szentbeszédnek rendje.** Minden szerdán d. u. 4 órákor Rakk József az apácák templomában, pénteken d. u. 4 órákor Vass Albert dr. theologiai tanár németül a székesegyházban, vasárnap d. u. 3 órákor ugyancsak a székesegyházban Pénzes László káplán fog predikálni. Éme tehát bőséges alkalom van a megtérés eszközeit felhasználni, csak találkozzanak elegendően, akik felhasználják s az üdvösségre érdemeket szereznek.

— **Az alsófehérmegyei Történelmi Regészeti stb.** Egyesület f. hó 14-ére összehívott közgyűlést közbejött akadályok miatt február 22-ére d. u. 5 órára halasztotta.

— **A Kath. Legényegyesület** házának fundamentuma növekszik, erősödik. A Rass Károly elnök szép példája vonzó erővel bír. Mihamarabb nyomdokába lépett Fejér Gerő dr. főgimn. hittanár, finevelő intézeti igazgató és szentszéki tanácsos, aki nemes eszelekedetét a következő, Rass K. elnökhöz intézett levéllel jelentette be:

Kedves Barátom!

Felbuzdulva nemes példádon, a gyulafehérvári Kath. egyesületi ház építésére a legényegyesület gyűjtése kapcsán felajánlok én is 500 azaz ötszáz koronát.

Hived és barátod

Gyulafehérvár, 1907. II. 11.

Dr. Fejér Gerő.

Ugyancsak erre a célra Meisel József segesvári plébános is, aki hitközségében szintén nagyon szép és eredményes munkát végez, 20 koronát adományozott. Vivant sequentes!!

— **A városi tanácsosi állás körül.** Alig hunyta le szemét néhai való jó Sárdy Miklós, városunknak mindenkitől általánosán tisztelt első tanácsosa, már is megindultak egyesek maguk iránt hangulatot kelteni a majdan bekövetkező választásra. Az ilyen voksbiztosító házalásban talán nincs is semmi különös dolog. A különösség inkább abban van, hogy éppen olyanok indultak meg, akik az említett állásra a legkevésbé aspirálhatnak. A városi tanácsosnak egész embernek, az állásra képesnek kell lennie. Ennélfogva erre az állásra való pályázásnál sem az nem elég jogcim, ha valaki már a városnál egy másik állásban huzamosabb ideig szolgált, sem az nem elég jogcim, ha valaki sima modorával bizonyos körök tetszését

**Tüdőbetegségek, hurutok, számarköhögés, skrofulozis, influenza**

ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Mint hogy értéketlen utánzatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche” eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svjc)

**Sirolin**

Emeli az érvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, válódobot, éjjeli izzadást

**„Roche”**

Kapható orvosi rendelésre a gyógyszerárban — Ára üvegenként 4.— korona.

megnyerte. A sima modor (Jó, ha van! Szerk.), a sokfelé való akarnokoskodás még nem elég kvalifikáció ide. Sőt ez a viaszhajlekonyasági természet — véleményünk szerint — határozottan rossz ajánló levél kellene, hogy legyen. Főképpen pedig a mi városunkban, ahol válságos időkben ugyancsak kemény derekú legénynek, meggyőződésű és törhetetlen elvektől áthatottnak kell lennie annak, aki a tanácsosi fontos állásban nemcsak reprezentálni, de dolgozni is akar. Ha tehát a választók ezeket a kellekeket objektíve szem előtt fogják tartani: akkor döntésük könnyű is, meg okos is lesz annak ellenére is, hogy maga a pályázati hirdetés nem volt okos. A törvény ugyanis a tanácsostól nem kíván jogvégeztséget. A pályázati hirdetés ezt mégis feltételül kötötte ki. Hát ez, sem nem törvényes, sem nem igazságos. Senkinek sem lehet kifogása az ellen, hogy a tanácsosi székbe jogvégezéssel ember üljön. De viszont senki sem tarthatja igazságosnak, hogy a városnál huzamosabb időn át becsülettel szolgált hivatalnokok, ha nem joga végeztek is, de különben a törvény megkivánta kvalifikációval rendelkeznek, az előrehaladástól egyszersmindenkorra elzárassanak. Már pedig úgy látszik, hogy a pályázati hirdetés egyenesen ezen méltányosság megsértésére iratott úgy, amint iratott, valószínűleg egy rejtett célzat szolgálataiban. Am a polgárok legyenek resen s felretéve a személyi és egyéni érdekeket — a város jó voltát tartsák szem előtt. Minthogy pedig — tudomásunk szerint — jogvégezéssel pályázót egyetlenegy van, aki nem a városbeli, akinek rátermettségét senkisé ismeri, helyesebben tesznek, ha azon pályázókat veszik komolyan csak, akik a város ügyes-bajos dolgaiban eddig is részt vettek. Ezen pályázók közül pedig kiválasztani a legmegfelelőbbet nem nagyon nehéz, ha a lelkiismeretre hallgatnak, ha a város érdekeit tartják szem előtt. Van a pályázók között olyan ember, aki a mellett, hogy felelősséggel teljes nehéz hivatalát feleltessenek a közönségnek is teljes meglegedésére tölti be, kap magának arra is időt, hogy a városi humanus és kulturális intézmények és egyesületek munkásságából is derekesan kivégezzék részét minden baksis nélkül. Aki tehát hivatalos működésén kívül is lelkesen, odaadással tud dolgozni a városi érdekekért önzetlenül, nem ritkán áldozatokkal — méltó arra, hogy polgártársai a kínáló alkalommal megjutalmazzák bizalmukkal.

Rátermettség, megbízhatóság, munkaképesség, egyenes férfiaság, gyakorlati tudás legyenek azok a tulajdonok, amelyeket az illetékesek a választásnál majdan szem előtt tartanak.

(\*)

— A Gyfehérvári Székely Társaság mulatsága f. hó 7-ikén folyt le. Hogyan? Amint manapság szoktak beszélni „mesésen.“ És erre az esetre ez a — sokszor okatlanul használt — kifejezés egész valósággal találó. Ez a társaság ez alkalommal jelent meg először a nyilvánosság előtt. Eddigélé tagjai — a mi körülményeinkhez képest elég számmal vannak — bizonyos időközönként zártkörű összejöveteleket tartottak, melyeknek voltaképpen célja az volt, hogy a városunk társadalmi életében tapasztalható sánálalatos széttagoltságot megszüntesse legalább azok közt, akik egy közös ideálért: a magyarság megerősítéseért rajonganak, akik a politikában és a társadalmi életben is a magyar érzés lángját élesztik és lobogásba hozzák.

Ez a kis társaság farsangi mulatságával lépett a város közönsége elé s a maga meleg érzését akarta beleönteni százarú és sok szívu publikumunkba, hogy dokumentálja az egészség mindenható erejét. Próbálkozása, miként fen-

nebb mondók mesésen sikerült. A farsangnak nem volt egyetlen mulatsága sem, amely ehhez fogható lett volna nemcsak népesség, hanem közvetlenség, meleg kedélyesség tekintetében sem. Igazi magyaros barátság, őszinte érintkezés volt tapasztalható olyanok között is, akik különben vajmi ritkán szoktak egymással még találkozni is. A régi jó magyar farsang újult meg előttünk, amelyen nem volt helye az elkülönítésnek, a „fejeknek való tulnézésnek.“

És mintha a közönség minden rétege előre érezte volna, hogy itt táplálékot kap az a mindenki keblében lappangva élő vágy, a barátságos együttérzés — szokatlan nagy számmal gyűlt össze. Ezért láttuk ott a szások és románok szépszámú képviselőit is, akik közül többen nem győztek kifejezést adni elragadtatásuknak. Zsidó polgártársaink azonban távollétükkel tündökölték. Pedig hát ők, ha nem is székelemek, de legalább büszke magyarok okkal-móddal.

A mulatságnak mindenestire egyik fő vonzó ereje volt az eredeti, székely nemzeti ruhákba öltözött úri lányok és menyecskék csoportja. Pompásan festett. Egyik-másik székely és csángó menyecske újból meghódította — az urát.

A műsor pedig minden tekintetben a legkiválóbb, a legsikerültebb volt. Kórodý Péter dr. teológiai tanár lelkes prologjában olyan hü rajzát adta a székelységnek, ennek a keleti őrseregnek, hogy valóban mindenki szívében felkeltette e nemes népfaj iránt nemcsak a rokonérzést, hanem a nagyrabecülést és őszinte szeretetet is; a Risznér Ödön főgimn. tanár által szervezett daloskör Kurucnótáival nemcsak a maga képzettségét mutatta be, hanem azt is, hogy egy lelkes, szervező képesség, amilyenek Risznér is bemutatkozott, a mostoha viszonyok közt is, tud eredményt felmutatni. Neki sikerült egy állandó daloskört létesíteni, ami pedig Gyfehérvárt — a mult tapasztalataiból beszélve — nehéz feladat.

Király Gáspár főgimn. tanár először szerepelt városunkban nyilvánosan, de szavaltával (Pázmánylovag — Aranytől) bebizonyította, hogy öntudatos, művészi szavaló. Kellemes organumával, pointírozó feldolgozásával a legnagyobb hatást érte el. Resch L. György székesgyházi karnagy székely nótákat játszott zongorán. Az ő művészi játéka elfeledtette velünk, hogy a csürdögölő nem a zongorához van szabva. Kitudta ő egyenliten a dolgot. Bizonyoság reá, hogy megújrázták.

Meg is jelent, de új meglepetés is hozott. A legkülömbözőbb zeneművekből és népdalokból rendkívül egyenes és szellemesen összeállított zenehumoreszket (hócsánát és műkifejlesztést — nem vagyok zenész) adott elő, mellyel a közönséget állandó derűtségben tartotta.

Erre következett Risznér Ö., aki a „Magyar dal“ c. hatásos melodramát adta elő zongora, daloskar, tárogató megfelelő kísérete mellett. A magyar történelem főbb korszakait rövid negyed óra alatt szívben és lélekben állította a közönség elé. Reményesség, erő, bánat, keserűség, öröm, lelkes hősiesség áradt ki előadásából s lopózott be nyomon a hallgatók szívébe. Szinte szükséges volt, hogy a lelkek elfogódottságát feloldja Zlamál Ágost főgimn. tanár „Egy székely asszony utazása Barassóba“ c. csapongó kedvű felolvasásával. Minden mondata után harsogó derűtség tört ki. A hatást nem próbáljuk leírni, de annyi bizonyos, hogy ebben a nyomorult világban a meghasonlott és bomlott kedélyek kurálására egy ilyen Zlamál-féle előadás jobban teljesítheti, mint száz

meg száz haszontalan recept avagy sanatorium. Az ő humor a legfásultabb embert is felderítette. Ilyen „felstímolt“ közönség elé lépett Bihary Béla főgimn. tanár, élénkelvén a Kerekkes Ilonka pompás zongora kísérete mellett a legszébb Fráter nótákat. Közönségünk ismeri a Bihary énekművészetét, de most úgy találta, hogy különösen szépen, megkapóan énekel. Mintha az alkalom lelkét újabb emóciókkal töltötte volna el s kellemes hangjának speciális színezetet adott volna. Egy szóval legszebb sikerét aratta.

Műsor után a tánc pedig folyt reggelig. Rugta öregek és ifjú úgy, a mint ez már a székelly átfiaknál szokás így farsangi időben.

— Uj függetlenségi kör alakulása folyt le f. hó 10-én Magyar-Ígenben, hol a környék nagy részvétele mellett megalakították az „Erdély-hegyaljai 48-as függetlenségi“ pártkört. A szervezkedő gyűlésen a kerületbe tartozók nagy számain kívül részt vett a nagyenyedi anyakör részéről Fogarasi Albert pártelnök vezetésével 10 tag. A gyulafehérvári elvtársakat Rass Károly, Wagner Sándor és Király Gáspár főgimn. tanárok képviselték.

Az alakuló gyűlést mint korelnök Sántha János r. k. plebános magas röptű, történelmi vonatkozásokban gazdag beszéddel nyitotta meg d. e. 11 órakor az állami iskolában. A korelnök lelkes megnyitóját után megejtődött a választás teljes harmóniával. Elnök lett: Konez Albert a Hegyaljának ez a törhetetlen kuruca; alelnökök Sántha János plebános és Gál Lajos uradalmi intéző; jegyző: Müller Géza dr. közgazdasági gyakornok; gazda és pénztáros Sükösd Gerő körjegyző. A tisztikar mellé még 10 tagu választmányt is alkottak a függetlenségi politika kipróbált, törhetetlen bajnokaiból. Az alakuló gyűlésen igen szép és érdekes beszédek hangzottak el. Gál Lajos intéző olyan tízes szónoknak mutatkozott, hogy a lelkéből kicsapó lánggal valósággal elragadta hallgatóit. A nagy öröm — a nemzeti politika embereinek ezen az eszponált vidéken való tömörülése hozta igazsága hazafias lelkét. Utána Fogarasi Albert hosszabb beszédben, élvezetes formában hü képet nyújtotta a közelmúlt korszak politikájának s levonta a következtetést a jövő munkásai számára. Az egységes működést költötte lelkére a 48-asoknak a közélet minden terén.

Jeney Elek dr. nagyenyedi ügyvéd ügyes, formás beszéde után Rass Károly szólott, keményen ostorozván temperamentumos, majdnem rapszodikus beszédeiben a nemzet belső ellenségeit, azokat a hazaárulókat, akik a becsületes kormányzat ellen mindenféle aknákat raknak le; lesújtó kritikát mondott a bomlasztó törekvésekkel nagyzoló zoltánokról. Beszéde végén indítványozta, hogy az ujonnan alakult pártkör küldjön üdvözlő táviratot a kormányynak, de hangsúlyozza, hogy a Lengyel Z. féle eszelen bomlasztó törekvéseket a leghatározottabban elítéli.

Ugyancsak üdvözlő sürgönyt küldtek Kossuth Ferencnek és Kemény Árpád brnak, Alsófehérmegye népszerű főispánjának.

Akik a régi korrupt rendszer iránt nem táplálnak lelkükben akár nyíll, akár titkos szerelmet (ilyenek is sokan vannak!) azok a legnagyobb örömmel hallhatnak hirt arról, hogy az új korszak szelleme Alsófehériben is mind inkább tért hódít. Az a tény pedig, hogy a sok honfivértől áztatott Erdélyi Hegyalján a magyarság az oláh tenger közepette egy szívvel és lélekkel tömörül a 48-as zászló alá, biztató kilátást nyújt egy jobb jövőre, mert lehet remélni, hogy egy majdan bekövetkező válasz-

tásnál még a legsötétebb haladó érzelmekekkel telített közigazgatási tisztviselők lelketlen preszbiója mellett sem üt ki a magyarság kezéből a felemelt zászlót a nemzetiségiek. Az volna különben a leghelyesebb, ha minden haladó érzesű tisztviselőnek mihamarabb utifüvet kötnének a talpára, mert a becsületestörekvésű kormányzatnak is meg lehet az a joga, hogy félrelökje az utjából azokat, akik a tiszta kezű kormányzásnak esküdt ellenségei.

Reméljük, hogy az Erdély-hegylajai függetlenségi kör a kellő időben ebben az irányban mindent el fog követni.

— **Az Iparos Olvasókör** utolsó farsangi mulatsága f. hó 10-én zajlott le szufolt közönség részvétele mellett. Kitünően sikerült műsor, általában jó hangulat jellemezte az estét. Az este sikeréért az érdem oroszlánrésze a szereplőkön kívül az új elnököt Balla István, áll. el. isk. igazgatót illeti, aki valóban nem kímélte a fáradságot, hogy az egyesület minden tekintetben helyes irányban vezesse.

— **Tanitógűlés.** A nyárádmontik kath. tanítók f. év január 27-én Jobbágytelken tartották vándorgyűlést.

Szentmise hallgatás után az iskolában Kacsó László lelkész tartotta meg kedves és vonzó hitoktatást „Jézus a háborgó tengeren” címmel.

Oszváth Miklós a II. osztálynak magánfoglalkozást adva, az I. osztályban a számtanból végzett oktatást. A tanítás kitünően sikerült.

Egy fiú elszavalta Arany János „Családi kör” című költeményét, egy leány pedig „A nemzeti zászló” című költeményt.

Az iskolás növendékek távozása után Petres József elnök megnyitójában fejtegette: „Miképpen kedvelhető a tanító a szülőkkel magát és az iskolát?” Hosszas tapasztalatának eredményeképpen kedvesen és vonzóan adta elő, hogy a tanítónak szorgalmas és sokoldalú társadalmi munkát kell végeznie. Mint embernek pedig példaképpen kell a nép előtt járnia. Kedveltesse meg magát a néppel minden új tanító és csak azután kezdje újításait népe közé csepegtetni.

A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után Király Ferenc adta elő Mirbich Tamás „Heródes álma” című költeményét. Zajos taps volt jutalma.

Kovács Pongrác „Az erkölcsös jellem képzéséről” olvasott. Egy kis kitéréssel megemlékezett a tanítói fizetés igazságtalan rendezéséről, mely különösen az idősebb kártársakat és a kántortanítókat sújtja legnagyobb mértékben. Sajnálattal látja azt, hogy még mindig két mértékkel mérnek az állami és felekezeti tanítóknak, habár egyenlő képzettséget és munkát kívánnak minden tanítótól. Valóban, úgy bánnak velünk, mintha csakugyan mostohaivónánk e hazának. Ezután rátért tulajdonképeni tárgyára, s megemlékezett arról, hogy miképpen metelyezik meg a szülők gyermekeik jellemét, ártatlannak látszó, de mégis romboló hazudozásokkal, mely társadalmunk egyik legnagyobb betegsége. Hisz gyakran hallja a gyermek szülői ajkáról, embertársaink megszólását, kiket — ha véletlenül megjelennek — a legnagyobb előzékenységgel fogadnak, sőt dicsőimnuszokat zengedeznek nekik.

Az indítványok során Oszváth Miklós a tanítók fizetés-rendezésével foglalkozik.

Végtelen keserőséggel látja, hogy a felekezeti tanítók, köztük a kath. tanítók, nemesak mostoha, hanem úgyiszolva megvetett gyermekei az államnak. Büszkén mutat rá, hogy minden nemzeti mozgalmából és munkából kivesszik a részüket. Állammal, egyházzal szemben megte-

szik kötelességüket és így méltán várhatják, követelhetik, hogy az állam is velük szembe megtegye a magáét. Egyelőre nem várnak munkájukhoz méltó honoráriumot, hanem a megélhetés minimumát. Ezzel a fizetés-rendezéssel fiatal kezdő tanító családot nem alapíthat, bár egymaga tudná tengetni életét; nagy családdal bíró idősebb tanító pedig remegne szeretteiért, kiknek sem képzést, sem megélhetésükhöz szükséges anyagi javakat nem adhat, elkéserevde és már talán az ez okozta fásultsággal néz a folyton és folyton emelkedő drágasággal szembe. Ily viszonyok között hogyan várhatunk ideális és odaadó munkát ezektől a tanítóktól, kiknél fájdalom az új fizetés javítás sem a nyomort, sem a szükséglet nem fogja megszüntetni. Ezért indítványozza, hogy magunkéva a kath. tanügyi tanács pontjait, mely sérelmeink nagy részét magában foglalja, kérésrel járjunk úgy a képviselőház elnökéhez, valamint a kultuszminiszterhez, hogy ezen fizetésjavítási tervet az elnyújtandó törvényjavaslatban a sérelmek figyelembe vételével változtassanak.

Molnár László pótlólag indítványozza, hogy ezen sérelmeiket magában foglaló kérdés a kerület képviselőjének is küldődjék meg.

Ferenci Sándor és mások hasonló értelmű hozzászólása után a gyűlés az indítványokat magáévá tette és felkérte az elnököt és jegyzőt, hogy az indítvány értelmében minél hamarabb járjanak el.

A tavaszi gyűlés helyéül Ehedet jelölték ki.

— **Legjobb fajú szülőoltványok,** elismert kitünő minőségben, és lelkiismeretesen kezelve a legolesőbb árban kaphatók a „Milleniumtelep”-nél Nagyósz, Torontálmegye, mely kívánatra ingyen és bérmentve küldi magyar vagy német vagy román vagy szerb nyelvű nagy főárjegyzékét.

— **Idült tüdőhurut** gyógykezelésénél a „Sirolin Roche” feltétlenül igénybe veendő, mivel a legtekintélyesebb egyetemi tanárok egybehangzó nyilatkozata szerint a köpetet legrövidebb idő alatt kevesbiti, esetleg lázt leszállítja és az étvágyat előmozdítja. „Sirolin Roche” ugyan egy creosot-preparatum, de nem az ilyenmü preparatumok rossz ízével. Teljesen méregtelen és nagy adagokban véve is tökéletesen felemészthető. Naponta 3—6 teakanál elegendő az eset súlyosságához mérten. „Sirolin-Roche” kapható a gyógyszerárakban.

## CSARNOK.

### Püspökmegeyi zsinat.

(Folytatás.)

28.

15. Az első ünnepélyes ülésre ismét tanácskozási ülések esetleg Serutinumok következnek. Ebben a helyzet és a körülmények határoznak, valamint abban is, hogy közbe nem kell-e külön káptalani vagy consistoriális ülést tartani.

16. A második ünnepélyes zsinati ülésre gyülekezés, felvonulás, a püspök fogadása stb. épen úgy történik, mint előző napon, azzal a különbséggel, hogy a már említett ünnepélyes Requiemet, amivel ez a második ülés kezdődik, nem a püspök mondja, hanem valamely dignitárius. A püspök trónján ülve Cappában hallgatja végig a szent misét.

Mivel ezután a szokásos Absolutio következik, szükséges lesz a ravatalt valamelyik mellékhajóban felállítani úgy, hogy mise után valamennyien oda vonulnak s aztán onnan,

megtartatván az Absolutio, ismét visszatérnek helyeikre a szentélybe. Merthat a szentélyben mindez nem férne el és nem menne zavar és fennakadás nélkül. Az olaszok úgy tesznek, hogy egy hosszúkás, fehér kereszttel ellátott fekete posztót leteritenek a szentély padlójára s afölött tartják az Absolutiót (super pannum). Azt hát onnan könnyű elvinni. De minálunk ez nincs szokásban s a nép, sőt a papság is megütköznék rajta, esetleg megmosolyogná. Itáliában pedig egészen egyszerű, praktikus és természetesen szimboluma egy sírhelynek, mert a mint Firenzében a San Miniato in Monte temetőben magam is láttam, ők nem csinálnak sírhantokat, hanem a sír fölött a földet egészen elegyengetik s a tért egy megfelelő nagyságu márványlappal fődik be, amelyre a halott neve stb. van belevésve.

A Requiem és az Absolutio után a püspök újból vörös ornatust ölt, (mint tegnap) és ezután ezen második ülés lefolyása így alakul:

a) Antiphona: Propitius esto . . .  
b) Psalm. 78. Deus venerunt gentes . . .

c) A püspök három Oratioja.

d) Evangelium.

e) Veni Creator: himnusz.

f) Venerabiles et Dilectissimi . . . kezdetű beszéde a püspöknek.

g) A további Decretumok kánoni kihirdetése mindenben azonosmód, amint az első ülésben történt.

h) Az ülés prorogatiojának, vagy a következő harmadik ünnepi ülésnek kihirdetése teljesen olyan eljárással, mint az előző ülésben történt.

i) A Promotor felszólamlása a jegyzőkhöz az ülés jegyzőkönyvének megszerkesztése végett. Itt megjegyzem, hogy a jegyzőkönyvek helyességének megállapítása és hitelesítése a zsinat után a Promotor, Procurator, Secretarius, Lectorok és Notariusok bevonásával a zsinati pánszabírák (judices quarelarum) dolga.

k) Brevis oratio mentalis. Ez alatt azt kell érteni, hogy, — amint a papi szentgyakorlatoknál stb. is szokás, — a zsinat ceremoniarusa felolvas néhány egészen rövid és lapidaris elmélkedési pontot és mindenik után egy kevéssé elhallgat, hogy legyen kinek-kinek módja elméjében megforgatni ezt a kijelölt materiát.

l) Püspöki áldás; h) ünnepélyes hazakísérése a főpásztornak és szétozása a gyülekezetnek.

17. Közbe ismét tanácskozási ülések és egyéb, a harmadik és utolsó ünnepélyes zsinati ülést előkészítő munkálatok folynak.

18. A harmadik ünnepélyes ülésre a püspök elé szintazon módon vonulnak fel, mint az előző két alkalommal, s miután a püspök maga ünnepi nagymiséét végzett a Szentháromság tiszteltetére és a zsinati ülésre áttöltözött volna vörös színű ornatúba, ez a harmadik zsinati ülés így történik meg:

a) Antiphona: Exaudi nos Domine . . .

b) Psalm. 68. Salvum me fac Deus . . .

c) A püspök három Oratioja.

d) Evangelium.

e) Veni Creator . . . himnusz.

f) Venerabiles et Dilectissimi kezdetű szózat a főpásztornak.

g) A még hátralevő Decretumok kihirdetése egészen azzal a szertartással, mint ahogy a megelőző két ülésben történt. És ezzel a zsinati törvényhozás befejezése.

h) A Promotor kérésére a püspök elrendeli és a Secretarius kihirdeti neveit a zsi-

naton érvényes szavazással megválasztott zsinati vizsgálóknak (Examinatores synodales), zsinati bírálóknak (judices synodales) és zsinati vizsgáló biztosoknak (testes synodales.)

i) A Promotor kérésére ezek egyenkint leteszik a törvényes esküt a püspök terdein fekvő szent evangéliomra, mialatt valamennyien térdelnek. Az eskümentát a zsinati ceremoniárius olvassa.

k) A Promotor kérésére a püspök elrendeli a zsinatot berekesztő és a következő zsinatot elrendelő két Decretum kihirdetését, amit a Secretarius a szokott módon teljesít.

l) Ezután következik a püspök záróbeszéde s ennek végeztével a

m) Nulla est Domine . . . kezdetű Oratio.

n) Te Deum laudamus-t intonál most a püspök s folytatják a többiek, azalatt pedig, amíg ezt éneklék, a templom belsejében

o) körmenetet tartanak

p) Helyeikre visszatérve, ismét u. n. oratio mentalis következik, majd pedig elzengik az

r) Acclamatiokat. Ezek kölcsönös áldáskívánások. Szövegüket kiosztják és vagy úgy végzik, hogy a Ceremoniarus felszólítására az összesek egy karban zengik az Acclamatiót, vagy úgy, mint ahogy a zsoltárokat szokás, t. i. a két egymással szemben álló kar felváltva felel egymásnak.

s) Békecsók, osculum pacis adódik ezután úgy, amint a pontifikális nagy misében szokás.

t) A Promotor kérésére kihirdeteti a püspök a zsinatot elboesajto Decretumot (Decretum de dimissione Synodi.) Ez különbözik az előbbi bezáró rendelettől. (Deer. de conclusione Synodi.)

u) Főpásztori áldás teljes bucsuval rekeszti be a harmadik ünnepélyes ülést, amire a Diaconus kiadja a jelszót: Recedamus in pace s a püspököt lakásába kísérvé ki-ki hazatér a maga hivatalához és tüzhelyéhez.

Világos, hogy a zsinati tisztviselőknak, a zsinati akták lezárása, hitelesítése és nyomtatás alá rendezése, valamint a meggyében való kiosztása körül még sok a dolguk.

(Folyt. köv.)

#### A szerkesztő üzenetei.

P. A. dr. Megvárjuk, amíg az egész cikk megjelenik: akkor minden tárgyilagossá reflexzióknak tért nyitunk.

Cs. B. Jó későre kaptuk a kérdéses cikk megjelenése után, de azért mihelyt terünk engedni, nem zárkózunk el a közlés elől. Annál kevésbé, mert kijelentettük, hogy magunk sem értünk egyet a cikkel. Miért tettük mégis közé? Röviden okát adtuk. Bővebb megokolást talán majd — ezen válasz közlése kapcsán adunk.

Sóvári. Erdemleges válasz jövőre.

## P á l y á z a t.

— A **bözödújfalvi** kántortanítói állásra pályázatot hirdetek.

Jövedelem: 1) 438 korona államsegély. 2) 100 korona a szegény papok és kántorok alapjából. 3) 30 korona stóla. 4) 26 korona hitközségi segély. 5) 17 kor. regale és birtokalap kamat, 6) 15 korona tandíj. 7) 4 korona áhíthatos alapítványi kamat. 8) 25 hold földbirtok, melynek évi jövedelme 200 korona. 9) 4 öl kemény tüzi fa. 10) Korpótlék az arra jogosultnak. 11) Lakó szoba, konyha, pince és gazdasági épületek. A kántortanító kötelessége: a mindennapi tanköteleseket tanítani és a kántori teendőket végezni. Pályázati határidő március 1.

Bözödújfalú, 1907. február 8.

Lajos Balázs,  
isk. széki elnök.



Szőlőoltványok

a legnemesebb  
Csemege fajokban

szállít, fajtiságért jótállva, legújabb vizsgálatok és legmegbízhatóbbnak ismert:

Küküllőmenti  
első szőlőoltvány telep

tulajdonos: Caspari Frigyes Medgyes  
Nagyküküllő megye.

Tessék képes árjegyzéket kérni!

Az árjegyzékben található az ország minden részéből érkezett **oltszerű levelek**, emellett minden szőlőbirtokos megrendelésnek megtétele előtt az ismerős személyiségtől úgy szó-, mint irássalbizonyosságot szerezhet magának **fenti szőlőtelep feltétlen megbízhatóságáról.**

### Szakvélemények az Esterházy cognacról:

A magy. kir. műegyetem borászati laboratoriuma által hivatalosan megejtett és általunk tudomásul vett vizsgálatok alapján az

## Esterházy cognacot

betegeinknél alkalmaztuk és azt sikeresen használva mint kitűnő minőségű és a francia Cognacokkal vetekedőt, a **legjobban ajánlhatjuk.**

Dr. Tauffer Vilmos egyetemi tanár. Dr. Stiller Bertalan egyetemi tanár. Dr. Réczey Imre egyetemi tanár. Dr. Pertik Ottó, egyetemi tanár. Dr. Kétyl Károly egyetemi tanár. Dr. Angyán Béla egyetemi tanár. Dr. Poór Imre kir. tanácsos, egyetemi tanár. Dr. Barón Jónás egyetemi tanár.

### Az Esterházy cognac

minden előkelő fűszer- és csemege-kereskedésben kapható.

## Hirdetések

jutányos árban

fevételnek

e lap kiadóhivatalában.



## Európa szálloda Gyulafehérvárt.

Teljesen átalakítva és renoválva.

**Elsőrangú szálloda minden kényelemmel berendezett 30 szobával.**

Étterem, kávéház. ☛ Villamos világítás. ☛ Fürdő. ☛ Telefon. Társas kocsik. ☛ Kitűnő konyha. ☛ Valódi borok. ☛ Kőbányai sör. ☛ Előzékeny és figyelmes kiszolgálás. ☛ Mérsékelt árak.

**Haas Vilmos,** szállodás.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben birtekok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, újságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

### Hirdetési feltételeink a következők:

Egy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal	oldal	„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% ár-  
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig  
□ cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fil-  
lérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona  
díj számíttatik fel.

### ==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-  
hivatalba intézendők.

Tisztelettel  
a kiadóhivatal.